

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Ainja maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning korrigeeritakse kaitseala välispiiri.

Ainja maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Viljandi maakonnas Mulgi vallas Ainja külas.

Kaitseala moodustati Viljandi Rajooni RSN Täitevkomitee 17. jaanuari 1964. a otsusega nr 1 „Looduse kaitsest Viljandi rajoonis” kaitse alla võetud Ainja järvekaitseala ja Viljandi Maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296 „Loodushoiust Viljandi maakonnas” kaitse alla võetud Sinejärve kaitseala põhjal. Kaitseala põhieesmärk on Ainja järve ja Sinejärve ning Ainja järve ja Sinejärve ümbritseva maastiku kaitse. Ainja maastikukaitseala välispiir ja kehtiv kaitse-eeskiri on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 26. oktoobri 1999. a määrusega nr 322. Ainja maastikukaitseala ei kuulu Natura 2000 kaitsealade võrgustikku.

Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 kehtib enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitsekord seni, kuni kehtestatakse looduskaitseaduse alusel uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasoleva kaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Kaitse-eeskirja uuendamine on vajalik, et viia kaitsekord kooskõlla kehtivate õigusaktidega ja viia kaitseala piirijoon vastavusse uuenenud kaardimaterjaliga. Kaitseala ümbertsoneerimine on vajalik laanemetsade range kaitse tagamiseks, et täita üht metsanduse arengukavava seatud eesmärki.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Meelis Suurkask (tel 516 4997, e-post meelis.suurkask@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust, looduskaitseadusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Kristiin Jääger (tel 680 7424, e-post kristiin.jaager@keskkonnaamet.ee) ja Advokaadibüroo FORT vandeadvokaat Margus Kõiva (tel 528 8090, e-post margus.koiva@fortlegal.com). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta, säilitada ja tutvustada piirkonnale iseloomulikku maastikku, Ainja järve ja Sinejärve, Ainja mägede omapärasest pinnavormi ja looduse mitmekesisust, salu- ja laanemetsa metsakooslusi, aidata kaasa säästva puhkemajanduse ja elukeskkonna arengule ning tasakaalustatud keskkonnakasutusele.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Kaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus.

Haruldased ja ohustatud kooslused

Ainja järv

Ainja järve pindala on 21,3 ha ja kaldajoone pikkus 3975 m. Limnoloogilise liigestuse alusel kuulub järv kalgiveeliste segatoiteliste järvede hulka. 1952. aastal rajatud tehisjärv paikneb 19. sajandil rajatud veskijärve kohal. Ainja järve keskmine sügavus on 1–2 m ja maksimaalne sügavus kuni 4 m (Tamre, R. 2006. Eesti järvede nimestik). Järve kaldajoon on liigestatud, kaldad tõusevad laugjalt ja on kaetud peamiselt metsaga. Kaldaperv on valdavalt liivane ja kõva, järve loodenurgas on hea lauge põhjaga liivane supluskoht. Järve madal lõunaots kasvab kinni. Järve läbib Kõpu jõgi. Vett saab jõgi lõunapoolsest Sinejärvest ja Ikepera soost. Järve ulatub poolsaarena pikk ja kõrge vallseljak Toonimägi. Ümbruskonna rahvas peab järve ulatuval kõrgel Toonimäel jaanikuid.

Sinejärv

Sinejärve järve pindala on 1,8 ha ja kaldajoone pikkus 654 m. Limnoloogilise liigestuse alusel kuulub järv kareda veega suurtaimerikaste järvede hulka (Tamre, R. 2006. Eesti järvede nimestik). Sinejärv on allikajärv. Järv on väike, selgeveeline, vesi paistab eriti sinine allikaaukudes. Veekogu põhi on mudakihi alla mattunud. Rahvajuttude järgi olevat siin muiste olnud ohverdamiskoht.

Järvekooslusi ohustab eutrofeerumine, järvekallaste kahjustamine (sh kallaste võsastumine ja kohati liigne metsade raiumine, risustamine ja külustuskoormusest tulenev erosioon) ja Sinejärve puhul järvepõhja mudastumine, kus muda katab sinised allikaaugud.

Metsakooslused

Üle poole maastikukaitseala pindalast kasvavad metsakooslused. Metsakoosluste puhul on 85% kaitseala metsadest laanemetsad, 6% salumetsad, 5% soovikumetsad ja 4% on siirdesoometsad. Looduskaitsealalt on kõrge väärtusega Ainja mägedel kasvavad vanad metsakooslused. Metsaregistri andmetel on Ainja mägede metsade keskmine vanus 112 aastat (kui arvestusest välja jätta kunagise tuulemuru koristamisel tekkinud lageraielangid ja maanteeäärsed, endistele lagendikele kasvanud nooremad puistud, siis oleks Ainja mägede metsa keskmine vanus 125 aastat). Valitsevad puuliigid on mänd, kuusk ja kask. Väikeste gruppidega lisandub haaba ja üksikute suuremate puudena lehist. Alusmetsas leidub pärna, tamme ja vahtrat.

Selleks et täita metsanduse arengukavaga aastateks 2011–2020 seatud eesmärki parandada

metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust, moodustatakse Ainja mägede metsade põhjal sihtkaitsevöönd, et kaitsta sealseid kõrge vanusega laanemetsasid. Ainja mägede sihtkaitsevööndi moodustamisega vähendatakse laanemetsade kaitsevajakut. Lisaks maastikuvaadete kujundajana on metsaökosüsteemil oluline roll ka liigilise mitmekesisuse hoidjana. Kuna väljakujunenud metsakooslustes on liikide mitmekesisus noorte ja keskealiste metsadega võrreldes üldjuhul suurem, on vanad metsakooslused väärtuslikumad. Vanades metsades on hulk liike, mis inimtegevuse tulemusena hävivad, kuid millel on oluline roll metsa aineringes: puitu lagundavad seened, putukad, samblad, samblikud jt (Laas, E. jt. 2011. Metsamajanduse alused). Teatud liikide säilimine sõltub suurel määral vanade ja suuremõõtmeliste puude olemasolust. Kui metsa ei majandata, kasvavad puud vanuseni, mis ületab tunduvalt tulundusmetsa puude vanuse. Vanade, surevate ja surnud puude eluvormid, nišid ja struktuur on märkimisväärselt mitmekesisem noorte puude omast. Enamik metsade taime- ja loomaliike on kohastunud või isegi spetsialiseerunud metsade arengu hilisemates staadiumides kujunevatele elupaikadele (Andersson, L. jt. 2003. Vääriselupaikade inventuur Eestis 1999–2002).

Metsakooslusi ohustab metsade liigne raiumine ja tormikahjustused.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Ainja maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende liikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatud kaitsekord tagab kaudsel ka liikide kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtunud kaitse-eesmärgina loetletud koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused mille kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse kaitsealuste liikide kaitset (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Praegu on teada, et kaitsealal kasvavad III kaitsekategooria kaitsealused taimeliigid tähk-rapuntsel (*Phyteuma spicatum*), suur-käopõll (*Listera ovata*), vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), karukold (*Lycopodium clavatum*) ja valge vesiroos (*Nymphaea alba*). Kaitsealustest linnuliikidest elab kaitsealal II kaitsekategooria liigid valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) ja laanerähn (*Picoides tridactylus*) ning III kaitsekategooria liigid musträhn (*Dryocopus martius*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), väänkael (*Jynx torquilla*) ja nõmmelõoke (*Lullula arborea*). Nende liikide puhul võib kaitseala valitseja tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus

Ainja maastik

Ainja maastikukaitseala asub Sakala kõrgustiku edelaosas. Sakala kõrgustik on kujunenud Kesk-Devoni liivakiviplateost, mida liigestasid lavadeks vanad ürgorud. Vanad ürgorud on

mattunud setete alla (Arold, I. 2005. Eesti maastikud). Ainja maastikukaitseala selgroo moodustavad Ainja mäed, Ainja järv ja Sinejärv.

Tekkelt kuuluvad Ainja (kohalikus murdes Aine) mäed vallseljakute hulka ja koosnevad kruusast, liivast ja lubjakivimunakaist. Kõige kõrgemad on mäed Sudiste teelahkmest Sinejärve pool. Ainja mägede absoluutne kõrgus on 123 m ja suhteline kõrgus, arvates lääne pool mäe jalamil asuvast soost, 40 m. Vallseljakute nõlvad on võrdlemisi järsud, seda eriti Püstmäel, mille idapoolne nõlvak on 35 kraadi, läänepoolne veidi laugem. Samas hargneb seljak kahte harru, kuid liitub jälle pool kilomeetrit lõuna pool. Kahe järsunõlvalise seljaku vahel asub Muraka lohk, mille põhjas on soo (Riisalo, J. 1966. Karksi).

Maastik on inimese poolt tajutav, looduslike ja/või inimtekkeliste tegurite toimel ning vastasmõjul kujunenud iseloomulik ala. See definitsioon peegeldab mõtet, et maastik areneb ajas vastavalt looduses ja inimühiskonnas toimuvatele protsessidele. Maastik on tervik, mille looduslike ja kultuurilisi osi tuleb vaadelda koos. Pärandmaastikuks peetakse mingi piirkonna jaoks iseloomulikku maastikku, mis on tekkinud inimese ja looduse kaua kestnud ühistegevusel. Pärandkultuurimaastik on keskkond, mille on ühiselt kujundanud eluta ja elusloodus, hõlmates pärandkooslusi, kultuuripärandit ja pärimuskultuuri.

Viljandi maakonna teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused Väärtuslikud maastikud” kohaselt on Ainja maastike piirkond arvatud väärtuslike maastike reservalade nimekirja reservalana nr R31 „Ainja mäed ja paisjärv”.

Kaitseala peamine kaitse-eesmärk on maastiku üldilme ja pinnavormide säilimine. Selle eesmärgi saavutamine on tihedalt seotud maastikul paiknevate taimekoosluste ja elupaikade kaitsega ning nende säilitamisega. Samas vajab maastikuvaadete säilimine metsa- ja niiduelupaikade majandamist ja maastikuvaadete hooldamist.

Maastiku ohustavad traditsioonilise maakasutuse muutused, maastikuvaadete kinnikasvamine, olemasolevate metsatukkade maharaiumine, maastiku kujundamises oluliste metsatukkade ja üksikpuude raie ning ehitustegevus.

Rekreatsiooniala

Traditsiooniliselt on Ainja maastikukaitseala olnud Mulgi valla elanike sportimise ja puhkealaks. Korrastatud maastikuelement pakub rahuldust looduses liikujatele. Ainja maastikukaitseala puhkemajanduslikuks võtmealaks on Ainja järv koos järvekaldale rajatud ujumisranna ja puhkealaga ning Ainja vallseljakul paiknev matkarada.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Ainja maastikukaitseala on 1964. aastast kaitse all olnud ala, mis asub keset intensiivselt majandatud kultuurimaastikku. Kaitsealal on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine on oluline eeskätt maastiku säilitamise, järvekoosluste ja metsakoosluste kaitse-eesmärgil. Lisaks aitab ala kaitse all hoidmine täita metsanduse arengukavaga aastateks 2011–2020 seatud eesmärki parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust. Metsavajakute eesmärk on see, et metsade range kaitse tagaks Eestis vanadele (st vähemalt saja-aastastele) metsadele iseloomuliku elustiku säilimise. See kontseptsioon põhineb Asko Lõhmuse 2016. aasta Eesti rangelt kaitstavate metsade tüpoloogilise analüüsi järgi lühidalt kolmel järgmisel alusvõitel.

1. Liikide looduslike asurkondade elujõulisus oleneb nende elupaiga pindalast ning üldjuhul on olemas elupaiga hävimise kriitiline määr, mille ületamisel sureb asurkond välja. Empiiriliste uuringute põhjal on selleks määraks 70%–80% algse elupaiga kadu.
2. Vanametsa looduslikku osakaalu saab arvutada looduslike puistuvahetushäiringute sageduse põhjal, mis erineb metsatüübiti. Sagedaste häiringutega metsas (nt põlengudünaamikaga nõmmemets) on vana metsa looduslikult vähem kui harvade häiringutega metsas (nt häiludünaamikaga lodu- ja salumets) ning vastavalt on ka elustiku jaoks viimaseid vaja suhteliselt rohkem.
3. Range kaitse miinimumeesmärk on 20% iga kasvukohatüübi looduslikust vanametsa pindalast. Selle prognoosimisel on praktiline lähtuda praegusest metsapindalast, mis on olnud ilmselt kõige pikaajalisem inimõjuline seisund (sh enne järsku metsasuse vähenemist 18. sajandil) (Lõhmus, A., Kohv, K., Palo, A., Viilma, K. 2004. Loss of old-growth, and the minimum need for strictly protected forests in Estonia. Ecological Bulletins 51: 401–411).

Ainja maastikukaitsealal on metsavajakute katmiseks moodustatud Ainja mägede sihtkaitsevöönd. Seda tehakse, et täita nii looduskaitse kui ka metsanduse arengukavaga aastani 2020 seatud eesmärged: parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust. Eesti metsade tüpoloogilist esindatust ja vajakuid analüüsis Asko Lõhmus 2016. aastal („Eesti rangelt kaitstavate metsade tüpoloogiline analüüs”). Vajakud olid peamiselt laane-, salu- ja soovikumetsade osas. Teemaga tegeles edasi range kaitse töörühm, analüüsile järgnes vajakute täpsustamine ja nende katmiseks vajalike alade kaardistamine. Laanemetsa vajakuid, millel polnud piisavat kaitset, leiti ka Ainja maastikukaitseala piiranguvööndist. Seal on neid 54 ha suurusel alal.

Kaitseala territooriumist moodustavad järvekooslused 20% ja metsakooslused 56%, metsakooslustest moodustavad laanemetsad 85%.

Ainja maastikukaitsealal asuvad Ainja mäed (vallsejak), mille absoluutne kõrgus on 123 m ja suhteline kõrgus, arvates lääne pool mäe jalamil asuvast soost, 40 m.

Tegemist ei ole uue kaitsealaga, vaid vana kaitsekorraga alale optimaalse kaitsekorra ja looduses jälgitava piiri kehtestamisega.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala peamine kaitse-eesmärk on Sakala kõrgustiku omapäraste pinnavormide ja maastiku ning metsakoosluste kaitse, mistõttu on kaitseala tüübiks valitud maastikukaitseala. Maastikukaitseala on kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks.

Hoiuala on mõeldud looduslike koosluste ja liikide, mitte maastiku kaitseks, mistõttu ei ole hoiuala sobiv. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme vajaliku piirangu rakendamist (nt ehitamine, metsade majandamine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi, mistõttu see ei sobi maastiku kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (ojad ja jõed, teed, metsa-põllu kõlvikupiirid, mõõdistatud maauksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kaitseala pindala väheneb võrreldes kehtiva (114 ha) pindalaga 1,8 ha võrra, uus kaitseala pindala on 112,2 ha. Pindala vähenemine toimub kaitseala välispiiri korrigeerimise tulemusena. Praegu kehtiv kaitseala piir kulgeb kohati ebaselgelt, mis on tingitud ka vajaduse piiri täpsustada. Piiri täpsustamise tulemusena arvatakse kaitsealast välja eramaad 3,5 ha ja riigimaad 0,4 ha. Samas liidetakse juurde 1,3 ha eramaad, 0,6 ha riigimaad ja 0,2 ha munitsipaalmaad. Kokkuvõtteks väheneb kaitsealal eramaa osakaal 2,2 ha võrra. Välispiiri korrigeeritakse vastavalt uuenenud kaardimaterjalile ja looduslikele piiritähistele (looduslike piiritähiste kulgemisele). Kaitseala pindalast moodustab riigimaa 38,1 ha (34%), munitsipaalmaa 22,6 ha (20%) ja eramaa 51,5 ha (46%). Piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse arvatakse 38 ha riigimetsamaad.

Kaitseala välispiiri määramisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused – eelkõige järvekooslused ja metsakooslused – oleksid tervenisti hõlmatud ning et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Kaitseala läänepiir kulgeb mööda Valga–Uulu maantee katastriüksuse piiri kuni Sinejärve–Äriküla teeni, edasi mööda Sinejärve–Äriküla tee katastriüksuse kaitsealapoolset serva kuni alajaamani, kus piir pöörduv üle tee ja kulgeb edasi mööda katastriüksusel 60001:001:0072 alajaama tagant algavat metsateed kuni ristuva metsateeni (metsasihini). Seejärel kulgeb piir mööda metsatee kaitsealapoolset serva kuni katastriüksuse 60001:001:0257 piirini ja seejärel mööda nimetatud katastriüksuse piiri kuni Sinejärve veepiirini. Edasi kulgeb piir mööda Sinejärve veepiiri (Puusepa maaüksusega külgnemisel jookseb piir mööda maakatastri piiri, mis ühtib veepiiriga) kuni Sinejärve põhjaosas enne poolsaare nina asuva põhikaardile kantud kõlvikupiirini, sealt edasi mööda kõlvikupiiri (2017. aastal tähistasid looduses kõlvikupiiri ka endise võrkaia postid) ja üle Sinejärve–Äriküla tee maantee kaitsealapoolse katastriüksuse servani. Edasi kulgeb piir mööda maantee katastriüksuse serva kuni kohaliku teeni ning edasi mööda kohaliku tee kaitsealapoolset serva kuni Kõpu jõeni. Seejärel kulgeb piir mööda Kõpu jõe kaitsealapoolset serva kuni katastriüksuseni 60002:003:0053 ja seejärel mööda eelnimetatud katastriüksuse piiri kuni katastriüksusel 60002:003:0043 kulgeva metsateeni, edasi mööda metsatee kaitsealapoolset serva kuni katastriüksuse piirini ning seejärel mööda katastriüksuse piiri kuni Valga–Uulu maantee katastriüksuseni. Edasi kulgeb piir mööda Valga–Uulu maantee katastriüksuse kaitsealapoolset serva kuni Ainja suvilate teeni (kohalik tee), seejärel pikki Ainja suvilate tee teeäärset ala (piir kulgeb tee telgjoonest 8 m kaugusel, järsakute kohal järsaku ülaservas) kuni katastriüksuseni 60002:003:0010. Edasi kulgeb piir ümber suvilategrupi mööda katastriüksuste piire ja kohalikke teid kuni katastriüksuseni 60002:003:0481 ning edasi nimetatud katastriüksusel mööda ajaloolisi kõlvikupiire kuni Ainja suvilate teeni ning seejärel mööda Ainja suvilate tee kaitsealapoolset serva põhja poole kuni katastriüksuse piirini, edasi mööda katastriüksuse 60002:003:0481 piiri kuni katastriüksuseni 60001:007:8609 ning edasi mööda nimetatud katastriüksuse piiri kuni Valga–Uulu maanteeni.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala ühest Ainja piiranguvööndist ja ühest Ainja mägede sihtkaitsevööndist. Ainja piiranguvööndisse on tsoneeritud Ainja ja

Sinejärve järv ja neid ümbritsev maastik koos sealsete koosluste ja puhkealadega. Piiranguvööndisse jäävad alad, mis ei ole sihtkaitsevööndis.

Ainja mägede sihtkaitsevööndisse on tsoneeritud Ainja mägedes asuvad laanemetsakooslused. Sihtkaitsevöönd on moodustatud, et tagada vanade metsakoosluste kaitse. Sihtkaitsevöönd asub ühel riigi maaüksusel ja sihtkaitsevööndi piir langeb kokku katastriüksuse 60001:007:8609 piiriga. Ainja mägede sihtkaitsevööndis asuvad ka valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*) ja laanerähni (*Picoides tridactylus*) pesitsuspiirkonnad, nende liikide elupaikade soodsa seisundi tagamiseks on optimaalne samuti sihtkaitsevööndi kaitsekord.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitseriigi uuendamise tingis praeguse, 1999. aastast pärineva kaitsekorra uuendamise vajadus. Määrusega kehtestatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord. Kaitseala kaitse-eeskirja koostamise aluseks olid: 1) Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo spetsialistide välitöödel saadud info; 2) Ainja maastikukaitseala kaitsekorralduskava aastateks 2010–2019.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvate loodusväärtustega. Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate elupaikade soodsa seisundi ja maastiku säilimise ning on proportsionaalne saavutatavale efektile. Leebem kaitseriigi seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse seaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiõiguse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Seda eesmärki saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale, majandustegevuse piiramise astmele ja asukohale on kaitseala tsoneeritud Ainja piiranguvööndisse ja Ainja mägede sihtkaitsevööndisse.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 26. oktoobri 1999. a määrus nr 322 „Ainja maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita pilliroo ega adru varumist, kuna kaitsealal ei leidu adru ega pilliroogu.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseeadusega, samas on määrukses sätestatud mõningaid erisusi. Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti ja püüda kala. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega ega tallamisõrna alaga ja juhuslik külastus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Kaitseala väiksuse ja tuleohtliku taimestiku tõttu on alal telkimine ja lõkke tegemine lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük. Kaitsealal puuduvad liigid, keda jahipidamine ja kalapüük kahjustaks.

Kaitseala veekogudel on lubatud sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine. Kaitsealal on ujuvvahendiga võimalik liikuda Ainja ja Sinejärve järvel. Ainja ja Sinejärve järv on väikesed ja sisepõlemismootoriga ujuvvahendi liikumisel tekkiv lainetus kahjustab järvekaldaid. Ilma mootoriga või väikese võimsusega elektrimootoriga ujuvvahendiga liikumine järvel ei kahjusta kaitseväärtusi. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga on lubatud sõita järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevusel ja kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel ja jalgrattaga radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Sõidukiga sõitmine väljaspool teed ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sealhulgas piiranguvõndis põllu- ja metsamajandustöödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti.

Kaitsealal on lubatud jalgratastega sõitmine radadel. Kaitsealal on matkarada, mis kulgeb Ainja vallseljaku harjal. Tegemist on kuiva liivase metsarajaga, mida ratastega sõitmine ei kahjusta.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja

tähistamata kohas. Enam kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaüritusel osalejate arvu piiramine on vajalik liigse inimkoormuse ohjamiseks koormustundlikes elupaikades. Suur inimhulk võib kahjustada elupaiku ja pinnast ning suurendada reostuskoormust. Ettevalmistatud kohas rahvaürituse korraldamiseks piiranguid ei seata. Ainja maastikukaitsealal on ettevalmistatud külastusobjektiks Ainja järve ujumisrand ja selle ümbrus ning Ainja matkarada. Kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamisel ettevalmistamata kohas kitsendusi ei seata, kuna sellise suurusega inimgrupi lühiajaline mõju ei ole oluline. Arvestatud on võimalusega, et ala külastatakse õppekursioonidel, tavaliselt kuni 50-kohaliste bussidega. Ala on traditsioonilistest külastusobjektidest eemal ja ala külastatavus on juhuslik. Peamiselt külastatakse ala kooliekskursioonidel või puhkeväljasõitudel. Kaitsekorralduskavaga on planeeritud matkaraja ja ujumisranna hooldus ja korrastamine. Inimeste kaitsealal viibimisele on seatud piiranguid vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja ürituste võimalikust kahjulikust mõjust pinnasele ja metsakooslustele. Piirang võimaldab vältida rahvakogunemisi, samas saab kaitseala valitseja nõusolekul korraldada loodushariduslikke või sportlikke rahvaüritusi ettevalmistamata kohas ja suuremale osalejaskonnale. Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi.

Kaitsealal on maastikuvaadete avamiseks ja säilimiseks vajalik puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine ning raadamine kaitseala valitsejaga kooskõlastatud ulatuses. Need tööd lähtuvad eelkõige vajadusest säilitada avatud maastikuvaateid ning vaateid Ainja vallseljakule ja järvedele. Niidualade säilimiseks on vajalik neid aeg-ajalt võsast puhastada.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada paadisilda, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba või ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisasööta. Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita lautri püstitamist või laiendamist, kuna lauter on merre ulatuvate kiviridadega ääristatud paatide randumiskoht, mida on võimalik rajada ainult mereranda.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist. Uue veekogu rajamine eeldab kaevetöid ja need kahjustavad olemasolevaid pinnavorme (maastikku). Praeguste teadmiste kohaselt puudub kaitsealal vajadus uute veekogude rajamiseks.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse

õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Ainja mägede sihtkaitsevöönd. Ainja mägede sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on Ainja mägede pinnavormide ja maastikuilme säilitamine ning tutvustamine, sealsete metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine.

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa, kus majandustegevust ei toimu ja lubatud on ainult need tegevused, mis on vajalikud kaitse-eesmärgi täitmiseks. Sihtkaitsevööndisse on arvatud ala, kus asuvad kõrge väärtusega laanemetsad (edaspidi ka metsavajakud) ja kus on vaja tagada metsakoosluste soodsa seisundi säilimine. Seoses sellega muutub sihtkaitsevööndisse arvatud ala staatus ehk senine piiranguvööndi kaitsekorraga ala muutub kaitseala mittemajandatavaks osaks. Moodustatava sihtkaitsevööndi maad jäävad täies ulatuses riigimaale.

Kaitse-eesmärgiks seatud metsakooslustele on suurimaks ohuteguriks metsa majandamine, lageraied, puuliikide osakaalu muutumine ja surnud puidu väljaviimine. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab neid tegevusi reguleerida, mis on oluline kaitstavate metsakoosluste soodsa seisundi säilitamiseks. Kogu vöönd hõlmab mitmekesiseid ning mosaiikseltselt paiknevaid vanu salu- ja laanemetsasid, mille kaitse-eesmärki – tagada nende metsade areng üksnes loodusliku protsessina – on võimalik saavutada sihtkaitsevööndi režiimi rakendades.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Regulatsiooni eesmärk on tagada sihtkaitsevööndis olevate väärtuslike elupaikade ja kaitsealuste liikide elupaikade soodne seisund ning säilitada maastiku üldilme. Maastikuilme säilimiseks on vajalik Valga–Uulu maantee äärde jääva Ainja vallseljaku maanteepoolse nõlva hooldamine, liiklusele ohtlike puude likvideerimine ning osaliselt nõlva alusmetsast puhastamine, et säiliksivad vaated järsule vallseljaku nõlvale. Maastikuvaadete hooldamise ulatus on määratud kaitsekorralduskavaga.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Piirang tuleneb looduskaitseseadusest ning on vajalik maastiku, metsakoosluste ja kaitsealuste liikide kasvukohtade säilimiseks. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on

majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Sihtkaitsevööndis on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate ehitiste hooldustööd. Regulatsiooniga piiratakse hoonete püstitamist metsamaale. Kaitseala metsad asuvad reljeefsel pinnal, kus hoone ja selle juurde kuuluva taristu rajamine kahjustaks oluliselt kaitstavaid metsakooslusi ning rikuks pinnast ja pinnavorme. Oluline on, et metsamaa säiliks metsasena.

Leevendusena on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste ehitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate ehitiste hooldustööd. Antud regulatsioon võimaldab kaitsealale rajada külastuskorraldusega seotud rajatise. Samuti võib tekkida vajadus hooldada olemasolevaid teid ja jalgteid, vajaduse korral rajada kaitseala külastajatele parkla, panna elektriline maakaablisüsteem, paigaldada infotahvleid ja kaitseala tähiseid jms. Regulatsiooni eesmärk on võimaldada matkaraja hooldust. Sealjuures matkaraja puhastamist võsast, rajale kukkunud puudest ja külastajatele ohtlikest puudest ning hooldustööde käigus saetud materjali eemaldamist kaitsealalt (tuleb vältida olukorda, kus hooldustööde käigus saetud materjal risustab matkaraja serva). Matkaraja hooldustööde täpsemad tingimused on määratud kaitsekorralduskavaga.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Ainja piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning Ainja järve ja Sinejärve kaitse. Piiranguvööndi eesmärk on tagada maastiku kaitse ja maastiku üldilme säilimine ning siduda kaitseala maastikuliseks tervikuks. Piiranguvööndisse on jäetud maastikuliselt olulised alad: populaarne puhkeala Ainja järv ning geoloogiliselt ja järvekooslusena huvitav Sinejärv.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi.

Piiranguvööndis on lubatud väetise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine. Piiranguvööndisse jäävad kasutuses olevad põllumaad, kus ei ole otstarbekas väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamist keelata. Vastavalt metsaseadusele on metsas väetiste kasutamine keelatud (metsaseadus § 27 lõige 3) ja seepärast puudub vajadus reguleerida kaitse-eeskirjaga väetiste kasutamist metsas. Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamisel tuleb juhinduda vastavate ainete kasutustingimustest.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uue maaparandussüsteemi rajamine.

Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Regulatsioon võimaldab vajaduse korral suunata väljaspool kaitseala oleva maaparandussüsteemi eesvoolu Ainja järve või Kõpu jõkke ja võimaldab kaevata uusi kraave. Kuna otsus jääb kaitseala valitseja kaalutusotsuseks, siis ei kahjusta nimetatud regulatsioon kaitseala kaitse-eesmärke.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Kaitseala piiranguvööndis asuvad Sinejärv ja Ainja järv. Ainja järv on paisjärv ja võib tekkida vajadus järve korrastamiseks. Kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata piiranguvööndis olevate veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmisega kaasnevate tööde mõju kaitseväärtustele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Antud regulatsioon võimaldab kaitsealale rajada külastuskorraldusega seotud rajatise. Samuti võib tekkida vajadus hooldada olemasolevaid teid ja jalgteid, panna elektriliine maakaablisse, paigaldada infotahvleid ja kaitseala tähiseid jms. Kuna otsus jääb kaitseala valitseja kaalutusotsuseks, siis ei kahjusta nimetatud regulatsioon kaitseala kaitse-eesmärke.

2.5.5.3. Metsa majandamine piiranguvööndis

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud turberaie kuni 2 ha suuruse langina. Turberaietest on lubatud häilraie ja aegjärgne raie, veerraie on keelatud. Veerraie on keelatud, kuna 2 ha lubatud raielangi suuruse korral tekiks pikad lagedad koridorid. Langetusmasinatega metsa majandades on soovitatav turberaie puhul kasutada häilraiet. Turberaie langi suurus 2 ha on valitud arvestades piirkonna maastiku ja metsaeraldiste eripära ning kaalutlusel, et vähendada häirimise intensiivsust. Lageraie on keelatud, kuna kaitseala suurst ja maastiku eripära arvestades muudavad lageraielangid väga tugevalt maastiku üldilmet. Kaitseala Ainja piiranguvööndis on metsamaad ligikaudu 25 ha.

Ilusa puhkemaastiku juurde ei sobi lageraied ehk lagedaks raiutud alad. Seetõttu on veerraie ja lageraie keelatud. Langi suuruse piiramise eesmärk on reguleerida metsamajandustööde intensiivsust. Ulatuslikud metsatööd tekitavad (negatiivseid) emotsioone puhkajate jaoks. Kiired ja ulatuslikud muutused lühikese aja jooksul on probleemiks elustikule. Seetõttu on vajalik, et muutused metsakooslustes toimuksid pikema aja jooksul, andes aega kohanemiseks nii elustikule kui ka puhkajatele.

Maastikuilme, rekreatsioonilise väärtuse ja elustiku mitmekesisuse säilitamiseks on seatud tingimus, et raiete tegemisel tuleb jätta hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgedele, õõnsustele, tuuleluudade või suurte okstega puid. Need tingimused on vajalikud, et tagada raiutavas puistus elustiku mitmekesisuse säilitamise seisukohast oluliste elementide säilimine, mis aitab säilitada nii konkreetses puistus kui ka kogu piiranguvööndis tervikuna mitmekesisust elustikku.

Ainja järve ja Sinejärve kalda piiranguvööndis (laius 100 m) on ilma kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud üle 120-aastaste okaspuude ja kõvade lehtpuude ning üksikult seisvate üle 80-aastaste puude raie. Kõrge vanusega puude raie piirang on seatud looduse mitmekesisuse, maastiku üldilme ja rekreatsioonilise väärtuse säilitamise kaitseks. Maastikuvaateliselt on olulised vanad jäändrikud ning avatud maastikus üksikult kasvavad puud. Kuna valdav enamus maastikuvaateliselt olulistest vanematest puudest kasvab Ainja järve ja Sinejärve kalda nõlvadel, siis on vanemate puude raie piirang piiritletud kalda piiranguvööndiga. 120-aastaste okaspuude ja kõvade lehtpuude ning üksikult seisvate üle 80-aastaste puude raie on jäetud kaalutusotsuseks, kuna näiteks küllastajate ohutuse tagamiseks võib olla vajadus mõne sellise puu raiumiseks. Kaalutusotsus annab kaitseala valitsejale võimaluse hinnata otsuse mõju kaitseväärtustele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud puhtpuistute kujundamine. Regulatsiooniga on silmas peetud, et Ainja järve kallastel kasvavad männikud ja põldusid liigestavad kasesalud. Tegemist on valdavalt üheliigiliste puistutega. Regulatsioon võimaldab selliste puistute hooldamist.

2.5.5.4. Keelatud tegevused

Piiranguvööndis on keelatud energiapuistute rajamine ja maavara kaevandamine. Energiapuistu korral on tegemist intensiivselt majandatava monokultuurse kultuurkooslusega, mille rajamiseks ei ole kaitsealal kohta. Energiapuistute rajamine vähendab kaitseala liigilist mitmekesisust ja ala esteetilist väärtust. Energiapuistu rajamine nõuaks mõne olemasoleva koosluse pindala vähendamist ja on seega vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega. Maavara kaevandamine rikuks piirkonna veerežiimi, elupaikade seisundit ja muudaks oluliselt maastiku üldilmet ning on seega vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega.

3. Menetluse kirjeldus

Ainja maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 24. aprillist – 19. maini 2019. a Keskkonnaameti Lõuna regiooni Viljandi kontoris ja Mulgi Vallavalitsuse Karksi kultuurikeskuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 24. aprilli 2019. a maakondlikus ajalehes Sakala. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 23. aprill 2019. a. Kaitseala kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 16. mail 2019. a Karksi-Nuia kultuurikeskuse II korruse saalis, kus tutvustati kaitse-eeskirja eelnõud. Avalikust arutelust võttis osa kaks maaomanikku.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 16 kinnisasja 20 eraomanikule, Mulgi Vallavalitsusele ja Riigimetsa Majandamise Keskusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku kohta.

Avalikustamise käigus eriarvamusi ja parandusettepanekuid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud EL õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada maastiku pinnavormide, metsakoosluste ja seal leiduvate liikide kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Ainja maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 11 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna 38 ha varem piiranguvööndisse jäävast alast arvatakse sihtkaitsevööndisse ja kaitsealast arvatakse välja 1,7 ha piiranguvööndi alasid, siis laekub maamaksu Mulgi vallale vähem ligikaudu 133 eurot aastas.

Kaitsealale ei jää kaitset väärivaid poollooduslikke kooslusi, seega kulutused poollooduslike koosluste hooldamisele puudevad. Kaitsekorralduslikult on vajalik säilitada maastikuvaateid ja avatud kooslusi. Maastikuvaadete hooldustööde kulud on hinnanguliselt 700 eurot aastas.

Ainja maastikukaitseala kaitsekorra uuendamisega arvatakse kaitseala koosseisus piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 38 ha riigimetsamaad. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt on majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata jäänud tulu keskmiselt 156 eurot hektari kohta aastas. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha (29 ha sihtkaitsevööndi pindalast), on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 450 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt

jääb keskmiselt 40% raieküpsel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

Piiranguvööndi maad riigile ei omandata ja seega kulud riigile puuduvad.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.